

ТМ	Г. XXVIII	Бр. 3	Стр. 271 - 276	Ниш	јул - септембар	2004.
----	-----------	-------	----------------	-----	-----------------	-------

UDK 159.922-057.19-053.81:336.74

Претходно саопштење
Примљено: 07.02.2004.

Ђурђа Гријак
Учитељски факултет
Сомбор

НЕЗАПОСЛЕНИ И СКЛОНОСТ КА РИЗИЧНОМ УЛАГАЊУ НОВЦА*

Резиме

Ризик је појам који срећемо у свакодневици сваког човека, па се може рећи да он има значајан утицај на наш начин живота. С обзиром да је много теоретичара показало да су са ризиком повезане многе црте личности, те да иста склоност може да доведе до ризичних понашања, показало се занимљивим да се истражи веза између младих незапослених и њихове склоности ка ризику.

Резултати су забрињавајући. Показано је да су млади незапослени (78%) склонији ризику од младих запослених, да су спремнији да уложе новац у циљу брзе зараде без личног рада, али и да млади генерално немају услове за самосталан живот због чега велики број и даље живи са родитељима. Такође, млади људи се ретко одлучују за заснивање властите породице због лоше и неизвесне финансијске ситуације. Наиме, свега 25% укупно испитаних младих људи има децу.

Кључне речи: незапослени, млади, склоност ка ризику, ризично понашање

Увод

Ризик је нешто са чим се суочавамо сваки дан. Међутим, да ли можемо лако да одговоримо на питање – шта је ризик? Један од проблема са којим се овде суочавамо је свакако чињеница да на ризик утиче велики број фактора, а појединац не може да буде свестан свих истовремено. Неки од фактора су опажање губитка и самог ци-

---

djurdja@nspoint.net

* Рад саопштен на 51. Сабору психолога који је одржан 2003. године у Бањи Ко-виљачи.

ља, когнитивне основе и личност. Најчешћа и уједно најједноставнија дефиниција ризика је могућност појаве непожељне последице. Када су људи у ситуацији у којој постоји могућност зараде, код њих се прво јавља аверзија према ризику и неспремност да се коцкају, јер не желе да губе. Међутим, када су људи у ситуацији да губе, што више губе то више трагају за ризиком, јер немају много да изгубе. Овај парадокс се може применити на новчане губитке и зараде, али и на друго као што су највиши мотиви по Маслоу, нпр. репутација.

Многи теоретичари су се бавили темом ризика. Тако теорија, генерално, каже да је опажање ризика окидач за низ психолошких промена које се доживљавају као веома непријатна анксиозност. Ово уједно објашњава нашу мотивацију за избегавање ризика и поставља питање зашто људи уопште преузимају било какав ризик. На једној страни су психоаналитичари који истичу важност потребе за сигурношћу и закључују да су људи који бирају ризик патолошки случајеви. Нису могли да разумеју склоност ка ризику у склопу своје теорије, па су класификовали таква понашања као израз суицидалних тенденција, жеље за смрћу или репресивни осећај неадекватне мушкости. Међутим, не постоје аргументи који би потврдили ову хипотезу. Теорија еволуције сматра да би се, иако постоје људи који су склонији ризику од других, могло рећи да смо као врста предодређени за преузимање ризика у циљу преживљавања. Чак је могуће да наш ДНК носи гене који утичу на склоност ка ризику. Ипак, савремени психолози почињу да схватају индивидуалне разлике и црте личности које одређују који људи ће бити склонији ризику.

Почетком шездесетих, теоретичари психологије личности су започели са истраживањем везе између самопоуздања, локуса контроле и склоности ка финансијском ризику. Претпостављало се, на пример, да су ризику склонији људи са нижим самопоуздањем и људи са спољашњим локусом контроле.

Такође, могло би се рећи да толеранција према ризику одређује наш став о животу. Они који не воле ризик посматраће га као потенцијалну опасност. Међутим, они који воле ризик и стално трагају за њим посматраће га као могућност за напредовање и даљи развој. Можда најбољи и најздравији поглед на живот имају они који су равнодушни према ризику, тзв. "неутрални". Теоретски, људи могу да мењају типове склоности ка ризику иако се сматра да је склоност ка ризику црта личности која је прилично стабилна. На основу склоности ка ризику, теоретичари су извукли неке особине личности које би се евентуално могле генерализовати. Тако, теоретичари сматрају да су они који трагају за ризиком импулсивни, неинхибисани, друштвени и са либералном филозофијом. Многи од њих су коцкари, многи експериментишу са дрогом, воле високо ризичне спортове.

Метод

Истраживање је спроведено са циљем да се утврди колико су наши млади људи склони ризику при улагању новца, с обзиром да се ова склоност у литератури повезује са особинама личности. На овај начин би се могло видети у ком, могућем, смеру даље иде наше друштво. Уз године старости, као независне варијабле су узете запосленост, односно незапосленост и пол.

Испитано је 90 испитаника, 50 запослених и 40 незапослених. Од свих испитаника који су запослени младих до 30 година старости је 35%, а од свих незапослених младих је чак 77%. С обзиром на пол, испитано је 60% мушких испитаника и 40% женских испитаника. Испитивање је спроведено помоћу упитника који је састављен од дихотомних питања затвореног типа.

Резултати и дискусија

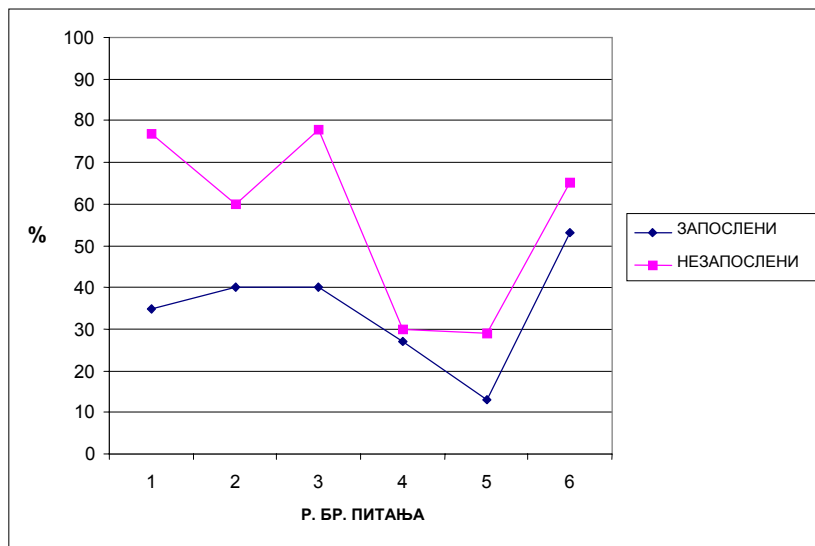
Резултати показују да велики број испитаника остварује додатне приходе. Додатне приходе остварује 40% младих запослених, а чак 60% младих незапослених. С обзиром на пол, и мушкарци и жене у подједнаком проценту остварују додатне приходе. Ово би могло да објасни следеће: наиме, од испитаника је тражено да сами процене у ком проценту су им задовољене потребе у односу на властите финансијске приходе. Највећи проценат младих, 40%, запослених и незапослених, процењује да им је задовољено 80% потреба. На исто питање у једнаком проценту одговарају и мушкарци и жене. Међутим, у већем проценту мушкарци сматрају да им финансије задовољавају потребе и до 100%. Дакле, могло би се рећи да су млади задовољни својим укупним финансијама. При томе, наравно, треба узети у обзир да, према овом истраживању, 65% младих незапослених и даље живи са родитељима. Што се тиче запослених, таквих је 53%.

На директно питање *"Да ли сте склони ризику?"* са *ДА* је одговорило 40% младих запослених и 78% незапослених. Од свих који сматрају да су склони ризику 68% су мушкарци. Из свакодневног живота знамо да неки од нас преузимају само извесне ризике, док други преузимају сваки ризик који могу. То се може посматрати као скала: на једном крају су људи који одлучно одбијају сваки ризик, а на другом су људи који трагају за ризиком и уживају у ризичним ситуацијама. У средини скале су људи који су равнодушни према ризику, односно прихватају га кад морају и не уживају у њему. У овом истраживању су испитаницима понуђена три става према ризику. Највише младих, 40%, се одлучило за став *"У животу се некад мора ризиковати"*. Млади запослени, као и жене, су се пре одлучивали за став *"Ризик се никада не исплати"*. С друге стране, млади незапослени и мушкарци су у већем броју одабирали став *"Без ризика нема добитка"*. Резултати су

у складу са одговорима процене сопствене склоности ризику. Многи теоретичари сматрају да корени склоности ка ризику можда леже у самој личности појединца. То не мора да буде свесна одлука, него само један део личности. Бројна истраживања показују да је тежња за преузимањем ризика повезана са задовољством, те да води ка физичкој и психичкој зависности. С тога у овом истраживању постоји покушај да се повеже склоност ка ризику са играма на срећу. Резултати показују да је од 27% младих запослених који учествују у играма на срећу, 40% склоно ризику, а да су сви од укупно 30% младих незапослених који играју ове игре склони ризику.

Испитаници су упитани да ли би пристали да уложе новац уз усмено обећање да ће им се вишеструко вратити без икаквог личног труда и рада. Бројке су забрињавајуће, јер би на ово пристало свега 13% запослених, а чак 29% незапослених. Међу њима су у већем броју мушкарци.

И, на крају, ово истраживање показује и колико наши млади имају, односно немају услова да започну самосталан живот. У прилог томе иду резултати по којима са родитељима и даље живи 53% младих запослених и 65% младих незапослених. И, још један податак: у брачној заједници је 1/3 запослених и 1/4 незапослених младих људи. Од свих младих људи до 30 година старости који су испитани у овом истраживању, свега 25% има једно или два детета.

Дијаграм 1: Резултати истраживања

Закључак

Резултати показују да су наши млади незапослени људи скло-ни ризику.

Проблем настаје када се осврнемо на закључке других истраживања на исту тему. Теоретичари су на основу склоности ка ризику издвојили неколико особина личности за које сматрају да се могу генерализовати. Међу њима су импулсивност, неинхибираност, друштвеност. Међутим, постоје и оне које доводе до озбиљнијих последица као што су коцкање и наркоманија.

Уколико упоредимо младе људе који су незапослени са онима који су запослени, показује се да постоје разлике у њиховој субјективној процени своје склоности ка ризику. На основу ставова о ризику које су испитаници бирали, може се закључити да млади запослени посматрају ризик као потенцијалну опасност, а млади незапослени као потенцијалну могућност за добитак било које врсте. Такође постоји разлика и по питању додатних прихода. Наиме, више младих незапослених (60%) их остварује. Ако се томе дода и то да и једни и други у идентичном броју (40%) сматрају да им укупне финансије задовољавају чак 80% потреба, намећу се питања: Да ли су то млади незапослени скромнији, јер су навикли на већу борбу? Или, млади незапослени трагају за ризиком и уживају у њему? Али, да ли то онда може да значи и да су они склони ризичним понашањима?

Литература

- Н. М. Вуњак, Љ. Д. Ковачевић, "Финансијско тржиште берзе и брокери", Бечеј: Пролетер, Суботица: Милен, Подгорица: Унирекс, 2003.
- К. М. Морис, А. М. Сиегел, С. Дабић, "У облику новца – водич кроз хартије од вредности", Библиотека бизнис, Београд, 1995.
- Ж. Требјешанин, "Речник психологије", Стубови културе, Београд, 2001.
- Д. Б. Шошкић, "Хартије од вредности: Управљање портфолиом и инвестициони фондови", Економски факултет, Београд, 2001.
- Г. Питић, Г. Петковић, Д. Ерић, Д. Шошкић, М. Штимац, "Берзански појмовник", Београдска берза, Београд, 1996.

UNEMPLOYED YOUNG PEOPLE AND TENDENCY TO RISKY MONEY INVESTMENTS

Summary

A risk is a word that we come around in everyday life so we could say it influences on our life style. Although many authors are of the opinion that risk contribute not only with some character traits but some of risk behaviors it was interesting to explore the connection between young unemployed persons and their tendency to risk.

The results are disturbing. The survey shows that young unemployed people have higher tendency to risk then young employees; young unemployed people are more often ready to invest their money to gain a quick profit without any work to do and, because of the fact that most of young people, in general, do not have any conditions for independency, they still live with their parents. Also young people rarely make decisions for starting their own families because of bad and uncertain financies. However only 25% of all young people have children.

Key words: Unemployed, Young People, Tendency to Risk, Risk Behaviour